

- Malling Olsen K., Larsson H. 2004. Gulls of Europe, Asia and North America. Second edition. Christopher Helm, London.
- Maumary L., Schneider F. 2021. Seltene Vogelarten und ungewöhnliche Vogel beobachtungen in der Schweiz im Jahre 2020. Ornithol. Beob. 118: 302–329.
- MME Nomenclator Bizottság 2014. Az MME nomenclator bizottság 2014. Évi jelentese a Magyarországon ritka madarfajok elofordulasarol MME (www.birding.hu/doc/NB2014.pdf)
- Pedrocchi V., Oro D., Gonzales-Solis J., Ruiz X., Jover L. 2002. Differences in diet between the two largest breeding colonies of Audouin's gulls: the effects of fishery activities. Scientia Marina 66: 313–320.
- Raty L. et la Commission d'Homologation 2012. Rapport de la Commission d'Homologation. Années 2007 a 2009. Aves 49: 77–112.
- Svensson L., Grant J., Mullarney K., Zetterstrom D. 2012. Ptaki Europy i Obszaru Śródziemnomorskiego. MULTICO, Warszawa.
- Vavrik M. & Faunisticka komise CSO. 2010. Zprava faunisticke komise CSO za obdobi 2004–2006. Sylvia 46: 195–211.
- Walker D. 2003. The Audouin's Gull in Kent – a new British bird. Birding World 16: 199–202.
- Wolf P.A. 2004. Audouins Meeuw op Neeltje Jans in mei 2003. Dutch Birding 26: 237–239.

Czynna ochrona oraz obserwacje dotyczące biologii rozrodu szablodzioba *Recurvirostra avosetta* na Ziemi Leszczyńskiej

Adrianna Muszyńska

Husarska 3, 64-100 Leszno, adrianna.muszynska99@gmail.com

Szablodziób *Recurvirostra avosetta* jest w Polsce gatunkiem skrajnie nielicznym lęgowym (Stawarczyk et al. 2017). Od roku 1977 szablodzioby obserwuje się corocznie w trakcie przelotów, lecz lęgi, w dodatku zakończone sukcesem, są nadal bardzo rzadkie. Do roku 2020 łącznie udokumentowano 20 przypadków lęgów w Polsce. Całą światową populację tego gatunku szacuje się na 280–470 tys. ptaków (Wetlands International 2021). Połowa europejskiej populacji gnieździ się w Hiszpanii, a najdalej na północ populacje lęgowe występują w Szwecji, Estonii oraz Danii. Większość ptaków w północno-zachodniej Europie gnieździ się na terenach przybrzeżnych (Keller et al. 2020). Mimo to, w wielu miejscach, w tym szczególnie w Polsce, szablodziób gniazduje na śródlądowych terenach podmokłych. W ciągu ostatnich 20 lat gatunek ten znacznie zwiększył swój areal lęgowy, a najsilniejsza ekspansja miała miejsce na Półwyspie Iberyjskim, w Wielkiej Brytanii oraz półd.-wsch. Europie, w tym także w Polsce, położonej na skraju zasięgu (Keller et al. 2020).

W dniu 24.04.2020 na zbiorniku Rydzyna (woj. wielkopolskie, 4 km na południowy wschód od Leszna), stwierdzono 4 szablodzioby (R. Kempa). Dwa dni później obserwowano toki i kopulację jednej pary. W tym samym miejscu 8.05 żerowały i tokowały 3 pary (G. Lorek). Przez kilka dni trwały walki o wysepki pomiędzy 6 dorosłymi osobnikami, a w ich wyniku jedna z par odleciała (prawdopodobnie z powodu braku odpowiedniego miejsca na założenie gniazda). Na jednej z piaszczystych wysepek 10.05 stwierdzono pierwsze gniazdo zawierające jedno jajo, a 11.05 druga para szablodziobów przygotowywała nieckę gniazdową (J. Ratajczak). Gniazda były zlokalizowane na niewielkich wysepkach, oddalonych od siebie o około 100 m. Jedna z samic złożyła 3, a druga 4 jaja.

Zb. Rydzyna, na którym gniazdowały szablodzioby, jest zbiornikiem retencyjnym o powierzchni ok. 40 ha, który oddano do użytku w 2013 roku. Zbudowano go na Rowie Dąbieckim, prawym dopływie Rowu Polskiego. Pochyłe zbocze tego zbiornika jest porośnięte skąpą roślinnością. Akwen ma znaczenie retencyjne oraz rekreacyjne. Jest odwiedzany głównie przez wędrujące ptaki, rzadko stwierdzane są tam łęgi. Szybko opadający poziom wody na zbiorniku spowodował, że oba gniazda szablodziobów stały się łatwo dostępne dla licznie odwiedzających zbiornik ludzi. W porozumieniu z Zarządem Zlewni w Lesznie Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, członkowie Leszczyńskiej Grupy OTOP sfinansowali i wykonali dwie tablice zakazujące wstępu na dno zbiornika (fot. 1), które zamontowali 27.05.2020 roku, oraz monitorowali zbiornik w celu ochrony lęgów. Podczas monitoringu obserwatorzy umieszczali obserwacje dotyczące obecności ptaków (w tym daty klucia) wraz z ewentualnymi uwagami dotyczącymi zachowania ptaków w bazie ornitho.pl, które wykorzystano w niniejszej pracy. Rosnąca presja ze strony ludzi spowodowała, że członkowie grupy zaczęli pełnić niemal całonocne dyżury przy zbiorniku, aż do wyklucia i podrośnięcia piskląt. Każdego dnia interweniowano od kilku do kilkunastu razy ze względu na ludzi wchodzących lub wjeżdżających rowerami na dno zbiornika. Wielokrotnie przeganiano z dna zbiornika psy, które były spuszczone za smyczy. Zdarzyło się również, że ludzie rzucali kamieniami w kierunku wysiadujących ptaków. Po około dwóch tygodniach pełnienia dyżurów i przeprowadzeniu wielu rozmów z ludźmi, zauważono, że część osób, którym wcześniej zwrócono uwagę, także zaczęła interweniować w przypadku sytuacji zagrażającym gniazdującym ptakom.

Fot. 1. Jedna z tablic informujących o zakazie wstępu na zbiornik na tle zbiornika, na którym gniazdowały szablodzioby. Zb. Rydzyna, 27.05.2020 (fot. G. Lorek) – *One of the information boards about entry ban to the reservoir, where Pied Avocets were breeding, Rydzyna Reservoir, 27 May 2020*

Pierwsze pisklę szablodziobów wykluło się 3.06 o godz. 14:00 (fot. 2), a drugie z tego samego lęgu, następnego dnia o godz. 15:11. Dorosłe ptaki po wykluciu obu piskląt były bardzo zaniepokojone, często odchodziły od gniazda, co wcześniej, na etapie inkubacji, prawie się nie zdarzało. Gniazdo wraz z ostatnim niewyklutym jajem, po wykluciu się drugiego pisklęcia, było wielokrotnie spontanicznie opuszczane. Początkowo ptak opuszczał gniazdo na maksymalnie 30 minut. W kolejnym dniu przerywał wysiadywanie już nawet do godziny. Dnia 6.06 dorosły osobnik próbował jeszcze wysiadywać jajo, jednak ostatecznie 7.06 wysiadywanie trzeciego jaja z tego lęgu zostało całkowicie przerwane i jajo zostało porzucone. Prawdopodobnie nie było ono zapłodnione. W gnieździe drugiej pary klucie rozpoczęło się 9.06. Pierwsze pisklę wykluło się około godz. 7:00, kolejne około 10:00 i następne około 12:00. Czwarte pisklę wykluło się kolejnego dnia, przed godz. 11:00. W przypadku pisklęcia, które wykluło się 9.06 około godz. 12:00, dorosły osobnik tego samego dnia kilkukrotnie, bardzo silnie je szarpał, chwytając je dziobem za skrzydło i uderzając nim o podłoże. Zachowanie to powtórzyło się trzykrotnie w ciągu około 3 godzin. Dorosły osobnik podrzucał energicznie pisklę, szarpiąc je przy tym za skrzydło, po czym znów zaczynał je ogrzewać. W kolejnych dniach nie obserwowano już takiego zachowania ze strony dorosłych ptaków wobec żadnego z piskląt.

W czasie wysiadywania zauważono wyraźne różnice w zachowaniu obu par szablodziobów. W przypadku pierwszej pary wysiadującej 3 jaja, zmiana na gnieździe trwała kilka sekund. Wysiadujący w danym momencie ptak wstawał dopiero, gdy drugi osobnik znajdował się tuż obok gniazda. Gdy w pobliżu zbiornika pojawiały się drapieżniki (głównie bieliki *Haliaeetus albicilla* i kruki *Corvus corax*), wysiadujący osobnik sygnalizował to głosem. Najczęściej jednak nie przerywał wysiadywania, jeśli pozostałe dorosłe szablo-

Fot. 2. Pierwsze wyklute pisklę i dorosły osobnik szablodzioba wysiadujący pozostałe jaja, Zb. Rydzyna, 3.06.2020, (fot. W. Warciarek) – *The first hatched chick and adult Pied Avocet incubating the remaining eggs, Rydzyna Reservoir, 3 June 2020*

dzioby zdążyły zareagować na widok drapieżnika. Szablodzioby są jednymi z niewielu ptaków siewkowych, które aktywnie atakują intruza (van de Kam et al. 2004). Z reguły tylko jeden, niewysiadujący w danym momencie osobnik z tej pary, podrywał się do ataku. W przypadku drugiej pary od początku do ataku przystępowały oba dorosłe osobniki, zostawiając gniazdo z jajami bez opieki. Wysiadujący ptak wielokrotnie zrywał się z gniazda jako pierwszy. W czasie wysiadywania bardzo się niepokoił, często odbiegał od gniazda. Zmiana wysiadujących ptaków przebiegała odmiennie niż w przypadku pierwszej pary. Ptaki często zostawiały gniazdo, sygnalizując to głosem i biegając za partnerem. Obie pary różnił też wygląd gniazd. W obu przypadkach nie obserwowano wyścielenia czary materiałem roślinnym, a w przypadku pary z 4 pisklętami, dookoła gniazda nie było także kamieni, które nierzadko są używane przez ten gatunek (Cramp & Simmons 1983). Para z dwoma pisklętami ułożyła dookoła gniazda małe kamienie, które ptaki często przesuwali w trakcie inkubacji jaj. Obie pary skutecznie przeganiały intruzów i były bardzo agresywne w stosunku do innych ptaków żerujących na zbiorniku – atakowały nawet ptaki wróblowe Passeriformes. Wszystkie próby splądrowania lęgów przez ptaki drapieżne zakończyły się niepowodzeniem (nie obserwowano drapieżnych ssaków w pobliżu gniazd). Szablodzioby wykazywały agresywne zachowania również wobec człowieka.

Dnia 19.06.2020 Błażej Nowak zaobrączkował i indywidualnie oznakował 5 z 6 piskląt (fot. 3), a 1.07 zaobrączkowano ostatnie pisklę. Wszystkie pisklęta zostały oznakowane standardowymi, metalowymi obrączkami umieszczonymi na lewym skoku oraz dwoma plastikowymi – niebieską bez kodu na lewej goleni i czerwoną z kodem na prawej goleni. W trakcie obrączkowania piskląt jeden z dorosłych osobników odwodził od gniazda, udawał rannego, a nawet pozorował tonięcie.

Co najmniej od 18.07 wszystkie młode szablodzioby były już lotne. Do 29.07 na terenie zb. Rydzyna obserwowano wciąż 2 ad. i 6 juv., a 30.07 obecnych było już tylko 5 szablodziobów – 1 ad. i 4 juv. (fot. 4). 25.08.2020 około godz. 18:00 w żwirowni w Osowej Sieni (24 km na zachód od zb. Rydzyna) obserwowano młodego szablodzioba z kolorowymi obrączkami, w kombinacji założonej pisklętom w miejscu gniazdowania (M. Chwistek). Ostatni raz szablodzioby (1 ad. i 4 juv.) obserwowano na zb. Rydzyna wieczorem 13.09.2020 (W. Okupniczak).

Do końca 2021 roku otrzymano trzy wiadomości powrotne – wszystkie dotyczyły osobników z lęgu, w którym wykuły się dwa pisklęta. Pierwszego osobnika zidentyfikowano na podstawie odczytu obrączek 1.11.2020 w rezerwacie Salina di Cervia we Włoszech, w odległości około 900 km od miejsca zaobrączkowania. Tego samego osobnika ponownie odczytano 1.12.2021 na salinach na Majorce (Salines de Llevant), około 1735 km od miejsca zaobrączkowania. Drugiego ptaka stwierdzono 26.04.2021 na Węgrzech w miejscowości Sarród (Borsodi-dűlő), w pobliżu austriackiej granicy, około 460 km od miejsca obrączkowania (B. Nowak, POLRING).

W roku 2020 w Polsce lęgi szablodzioba stwierdzono również na zb. Jeziorsko, gdzie obserwowano co najmniej 5 par szablodziobów. Ptaki przystąpiły tam do lęgów w dwóch różnych miejscach, jednak w pierwszym z nich lęgi zakończyły się niepowodzeniem, ze względu na podniesienie się poziomu wody i zatopienie gniazd (T. Janiszewski – koresp. mailowa), co jest częstą przyczyną utraty lęgu u tego gatunku (Cuervo 2004). Dnia 25.06 złapano 11 piskląt w różnym wieku, które zaobrączkowano. Do listopada 2020 otrzymano jedną wiadomość powrotną z Czech, a 31.10.2020 obserwowano jednego osobnika z kolorowymi obrączkami na zb. Jeziorsko, ale nie odczytano numeru obrączki (T. Janiszewski – koresp. mailowa)

Fot. 3. Pisklęta szablodziobów podczas obrączkowania, Zb. Rydzyna, 19.06.2020 (fot. Z. Zielińska) – *Pied Avocet's chicks during ringing procedure, Rydzyna Reservoir, 19 June 2020*

Fot. 4. Cztery młode szablodzioby żerujące na zbiorniku – wszystkie osobniki na zdjęciu pochodzą z jednego lęgu, Zb. Rydzyna, 6.08.2020 (fot. L. Noga) – *Four juvenile Pied Avocets feeding at the reservoir – all individuals are from the same brood, Rydzyna Reservoir, 6 August 2020*

Bardzo dziękuję Leszkowi Nodze, Waldemarowi Warciarkowi i Zuzannie Zielińskiej za udostępnienie zdjęć oraz Markowi Chwistkowi, Tomaszowi Janiszewskiemu i Włodzimierzowi Meissnerowi za nadesłanie informacji o obserwowanych szablodziobach. Szczególne podziękowania kieruję do obserwatorów z Leszczyńskiej Grupy OTOP – Izy i Pawła Jakubowskich, Antoniego i Karoliny Karolak, Romana Kempy, Macieja Kulmajera, Grzegorza Lorka, Waldemara Michalaka, Błażeja Nowaka, Janusza Nowosielskiego, Waldemara Okupniczaka, Janusza Ratajczaka, Barbary Schulz, Waldemara Warciarka, Marcina Wojtkowiaka i Zuzanny Zielińskiej.

Summary: The nesting of the Pied Avocet *Recurvirostra avoetia* in Ziemia Leszczyńska with remarks on breeding biology. In May–June 2020, two pairs of Pied Avocets *Recurvirostra avoetia* bred at the Rydzyna Reservoir (Greater Poland), which was only the third breeding record in the region. Due to great pressure from people using the reservoir for recreation, members of the Leszczyńska Group of the Polish Society for the Protection of Birds (LG OTOP) took initiative in monitoring and active protection of nesting Avocets. Both pairs initiated clutches in May and both were successful, with 2 and 4 hatched chicks. All chicks were ringed with standard metal rings and individually marked with plastic, colour rings. Some individuals left the nesting site in July, but eventually they left the reservoir in mid-September. Marked juveniles were subsequently recorded in Italy (November 2020), Hungary (April 2021) and Mallorca (December 2021).

Literatura

- Cramp S., Simmons K.E.L. (eds). 1983. The Birds of the Western Palearctic. Vol. 3. Oxford University Press, Oxford.
- Cuervo J.J. 2004. Nest-site selection and characteristics in a mixed-species colony of Avocets *Recurvirostra avoetia* and Black-winged Stilts *Himantopus himantopus*. *Bird Study* 51: 20–24.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M. et al. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council, Lynx Edicions, Barcelona.
- Krąkowski B., Drab K. 2013. Pierwsze lęgi szablodzioba *Recurvirostra avoetia* w Wielkopolsce. *Ptaki Wielkopolski* 2: 115–118.
- POLRING. Baza danych Centrali Obrączkowania Ptaków Muzeum i Instytutu Zoologii PAN <https://ring.stornit.gda.pl/>
- Stawarczyk T., Cofta T., Kajzer Z., Lontkowski J., Sikora A. 2017. Rzadkie ptaki Polski. Studio B&W Wojciech Janecki, Sosnowiec.
- van de Kam J., Ens B., Piersma T., Zwarts L. 2004. Shorebirds. An illustrated behavioural ecology. KNNV Publishers, Utrecht, The Netherlands.
- Wetlands International. 2021. Waterbird Population Estimates. wpe.wetlands.org. Dostęp: 24/01/2021.

Rekordowa koncentracja noclegowa śmieszki *Chroicocephalus ridibundus* w Warszawie

Marcin Sidelnik¹, Jan Rapczyński²

¹ msidelnik@hotmail.com

² Koło Naukowe Leśników, Sekcja Ornitologiczna, SGGW, Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa

Śmieszka *Chroicocephalus ridibundus* jest najmniejszym z pospolitych gatunków mew zachodniej Palearktyki i najmniejszą mewą lęgową w Polsce. Większe koncentracje ptaków w okresie pozalęgowym mają miejsce na zbiornikach wodnych, osadnikach, w po-